

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Generalis Totivs Sacri Ordinis Clericorvm Canonicorvm Historia Tripartita

Pennotto, Gabriele

Coloniae, Anno M.DC.XXXXV.

XXII. Quisnam fuerit clericorum canonicorum à D. Augustino institutorum
verus habitus, & quale indumenti genus illud esset quod Birrum vocabant,
explicatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38634

verus, & proprius illorum titulus erat, quo illos compellant Valentini Abbas in epist. 256. Dominos suos clericos illos vocans.

Respondetur Clerici D. Augustini iure merito vocari poterant Domini, & nihilominus a confortio sanctorum Dei non excluderentur, nec consequenter a nomine. Nam & Augustinus vice versa vocat ipsum Valentini dominum, & tamen a confortio, & nomine sanctorum Dei non excludit. videatur epist. 46. & 47.

Tertia Coniectura. B. Augustinus fundauit suam Regulam in Actis Apostolorum, praesertim in 3. c. ubi de communi vita Christianorum primitiua Ecclesiae sermo habetur, quam vitam agebat Augustinus, prius quam clericos institueret.

Respondetur, in primitiua Ecclesia omnes fideles communem vitam ducebant tam clerici, quam laici, & multo magis clerici, inter quos tale institutum per aliquot saecula durauit; & re vera tale institutum praesertit ipsum nomen clerici, ut habes ex cap. duo 12. quaeft. 1. Ceterum ut haec ratio sapret, multo saepe opus esset. Nam cetero B. Augustinus suam regulam in Actis Apostolorum fundauerit: Est etiam antequam esset clericus, vel clericos institueret, communem vitam cum socijs & amicis apud agros proprios duxerit, quid inde? Num ex hoc sequitur, quod vel fuerit eremita, vel quod eremitas instituerit, vel quod hanc regulam illis tradiderit, quae toto Caelo ab illorum instituto distat, vel quod eam non dederit clericis? minime gentium. neque vllus licet acutissimus Logicus istiusmodi sequela per veram artem sillogisticam deducit.

III. Quarta coniectura. Iubet Augustinus fratres suis manibus laborare, & lucrum in commune conferre, & de eo viuere. Hoc in eremitas optime quadrat, non in clericos, qui de redditibus Ecclesiarumalebantur.

Respondetur. B. Augustinus in regula iubet, ut nullus sibi aliquid operetur, sed ut omnia opera nostra in communi fiant, maiori studio, & frequentiori alacritate, quam si nobis singuli propria faceremus. Quod verò operemur manibus ita, ut aliquid lucreretur, & lucrum in commune conferamus, ut inde sumptus pro victu, & vestitu necessarios nobis faciamus, in regula nostra, non legitur: sed etsi legeretur, quam optime in clericis illorum temporum quadraret, colligitur ex Actis Apostolorum, & ex epistolis Pauli, in quibus Petrus & Paulus, qui erant Apostoli, nihilominus leguntur proprio labore manuum sibi ipsis victum comparare voluisse, ut B. Augustinus notauit in lib. de Opere monachorum. Colligitur etiam ex Decretis Concilij IV. Carthaginensis cap. 51. & duobus sequentibus, cui B. Augustinus interfuit, antequam regulam scriberet, & ex alijs, quae videri possunt apud Gratianum in suo Decreto 91. d. Est etiam clericus Hipponensis ex redditibus Ecclesiae aleretur, vtile tamen erat, illos ad ocium fugiendum, &

bonam valedudinem seruandam, aliquid manibus suis operari.

Postrema coniectura deducitur ex diuersis modis, quibus B. Augustinus utrunque Ordinem instituit, eremitarum, & clericorum, quae coniectura quoniam nullo solido fundamento subnixae est, silentio praetermittitur, ne tempus conteramus. Hoc vnum aduertentes, falsum omnino & contra omnem veritatem esse, quod idem Autor pag. 109. & 104. scribit, in reformatione Ordinis Canonici per Concilium Aquisgranum habitum facta, non firmiter mentionem Regulae B. Augustini, quia Ordo Canonice, de quo in eodem Concilio agebatur, supponebatur a Concilio diuersus ab Ordine per D. Augustinum instituto, quando Regulam scripsit. Hoc inquam falsissimum est, nam si illi diuersi erant a clericis per D. Augustinum institutis, cur pro illorum reformatione recitati sunt e Concilio sermones ipsius B. Augustini de communi vita clericorum. & in libello pro eadem reformatione edito registrati, nimirum cap. 112. & 113. Dices, ac licet tibi registrati fuerint duo sermones priores, non tamen registrata fuit Regula Respondetur, Regula non fuit registrata, quia supponebatur tanquam notissima, secundum quam omnes canonici passim confluuerant proficere, quia in ob causam vocabatur per anthonomasiam regula canonice: sed nihilominus cum fuerit scripta post primum, & secundum sermonem, & dicatur sermo tertius in ordine de communi vita clericorum, fuisse ad conuincendum, quod Ordo ab Augustino institutus, siue rectius restitutus, non fuit diuersus ab Ordine canonicorum, de quibus in Concilio Aquisgranum habito mentio habetur. Porro in hoc verò dicitur, cum ait, causam, ob quam Concilium dicta regula non meminit, fuisse, quia mens concilij erat, exactam quandam viuendi normam ex dictis Sanctorum Patrum, & sacris canonibus collectis, ipsis canonicis praebere, quae non ita exacte in ipsa Regula B. Augustini habetur, sicut habetur in Regula B. Benedicti: & ideo supposita ipsa Regula tanquam notissima Concilium in colligendis Canonibus, & dictis Sanctorum Patrum laborauit. Quod praeterquam ab Aymonio Historico illorum temporum lib. 5. de rebus gestis Francorum cap. 10. & 17. notatum fuit, colligitur satis euidenter ex alio Concilio Aquisgranum habito cap. 15.

CAPVT VIGESIMVM SECUNDVM.

Quis nam fuerit Clericorum Canonice a D. Augustino institutorum verus habitus, & quale indumenti genus esset,

quod

quod Birrum vocabatur.

I. **R**ater ea, quae proctissimi Patris institutio haec tenet deducit eadem veritas alia steriori, & a signo fa delatione clericorum confirmari. Nam estum, & proitium vestitute proterum, non facit monachum, sed professum, & Regularibus, Nihilomterna delatione habitus regularis ad gularis instituti professionem legitimum, nullus sciens, & prudens negabit. quam probemus B. Augustinum etiam piscopali positum communem habitum clericorum cum ipso viuendum praepretium erit, quoniam fuerit clericorum proprius, & verus habitus, per quem B. Augustinus serm. 2. de clericorum satis sufficienter his veris visus fuit, cum ait: *Nemo dat Birrum, nisi vel aliquid aliud, nisi in commune.* Verbis colligimus, duo externum vel genera habitus clericorum canonice gularis instituti constituisse, (nisi nunc non querimus,) Quorum Birrus, alterum tunica linea, quibus tertium genus mea opinione ad dencet talaris tunica. Nam illos sub tunica aliquid indumenti oblongi & talaris ferationi, & veritati consentaneum quale indumentum esset Birrus, quale tunica linea, cuiusue forma, aut materia illorum visus, explicare, hoc oportet. Dicemus primo de Birris in hoc capitulo de de tunicis lineis & alijs indumentibus verba faciemus.

II. **C**irca Birros sex inquiremus. Primum genus vestis illud esset, quod dicebatur. Secundò, quae illius esset forma, ex qua materia conici consueuerit. Tertio, quae persona esset. Quarto, quae persona esset. Quintò, quae persona esset. Sextò, quo tempore, & quibus indumentibus portarentur. Circa primum quaesitum censura ad Regulam B. Augustini censuram Birrum idem fuisse, quod Birrum, quod crederet nomen Birrus, vob nomine graeco piron deductum, quod vel igneam, siue quod idem est, color ignis, in qua sententia fuerunt etiam in tholici. Coriolanus referente Marquet in initio dixit, Birrum Augustinianum retum clericale, quo etiam Episcopi clericis, verum etiam ex Monachis affertur, & citat in eadem sententiam Luth Angelis lib. quarto, de Vita Diui Au

quod Birrum vocabant, explicatur.

P Ræter ea, quæ pro clericali Sanctissimi Patris instituto probâdo hæcenus deduximus, potest eadem veritas alia ratione à posteriori, & à signo sumpta ex ipsa delatione clericalis habitus euentissime confirmari. Nam etsi iuxta vulgatum, & prostratum vetustate proverbum, Habitus non facit monachum, sed professio regularis, cap. porrectum. de Regularibus, Nihilominus ab externa delatione habitus regularis ad internam regularis in virtuti professionem legitime inferri potest, nullus sciens, & prudens negabit. Verum priusquam probemus B. Augustinum etiam in sede Episcopali positum communem habitum ceterorum clericorum cum ipso viuentium detulisse, operæpretium erit, quisnam fuerit eorundem clericorum proprius, & verus habitus, prius explicare. Quem B. Augustinus scrm. 2. de communi vita clericorum satis sufficienter his verbis explicare visus fuit, cum ait: *Nemo det Birrum, vel lineam tunica, vel aliquid aliud, nisi in commune.* Ex istis enim verbis colligimus, duo externum vestimentorum genera habitum clericorum canonicorum B. Augustino conuenientium constituisse, (de interno enim nunc non querimus.) Quorum alterum erat Birrus, alteram tunica linea, quibus nihilominus tertium genus mea opinione addendum; videlicet talaris tunica. Nam illos sub tunica linea genus aliquod indumentum oblongi & talaris non induit, rationi, & veritati consentaneum non est, sed quale indumentum esset Birrus, qualis etiam esset tunica linea, cuius sùe formæ, aut materiæ, coloris, quis illorum vsus, explicare, hoc opus, hic labor, Dicemus primo de Birris in hoc capite, ac subinde de tunica lineis & alijs indumentis in sequentibus verba faciemus.

Circa Birros sex inquiremus. Primò, quodnâ genus vestis illud esset, quod olim Birrus dicebatur. Secundo, quæ illius esset forma. Tertiò, ex qua materia confectus fuisset. Quartò, cuius esset coloris. Quintò, quæ personæ Birris vterentur. Sextò, quo tempore, & quibus in locis birros portarent. Circa primum quaesitum Erasmus in censura ad Regiam B. Augustini censuit; Augustinianum Birrum idem fuisse, quod pileum rubrum, quod crederet nomen Birrus, vel Birreum à nomine greco *birron* deductum, quasi flammæ, vel ignem, siue quod idem est, coloris rubri, vel ignis, in qua sententia fuerunt etiam nonnulli catholici. Coriolanus referente Marquez cap. 7. §. 6. in initio dixit, Birrum Augustinianum fuisse Birretum clericale, quo etiam Episcopi non solum ex clericis, verum etiam ex Monachis assumpti vtuntur, & citat in eandem sententiam Ludovicum de Angelis lib. quarto, de Vita Diui Augustini cap.

decimo quinto. & sanè ipse Ludovicus de Angelis duplicem Birrum distinguit, alterum amicarum: alterum quod est capitis tegumentum. & infra dicit, quod Fratres Eremitani Parisijs, birretum gestare consueuerunt. Verum hi omnes à veritate longè aberrant: etsi enim non negem ab hac voce birrus, vel birrum deriuare birretum, quod paruum est capitis operimentum, postea quam antiquorum Birrorum vsus sublatus fuit, tamen vox ista birrus apud veteres nec pileum, nec quod nunc vocamus birretum, siue rubrum, siue nigrum, siue alterius coloris, vilo modo designabat. nam vsus birreti, ac etiam pilei ex Polidoro Virgilio lib. 4. cap. 18. de Rerum inuentoribus, recens admodum est, veteres enim omnino caput non velabant, vt ille ait, idque præsertim de rubro pileo, siue birreto profusè affirmari oportet, quæ neque apud Episcopos, neque etiam S. R. E. Cardinales sed apud solos Romanos Pontifices olim in vsu erant, sicut ex lib. 1. cæremoniarum cap. 6. habes, & Innocentius huius nominis IV. Romanus Pontifex primus fuit, qui, Platina referente, ipsos S. R. E. Cardinales rubro pileo ad dignitatem Cardinalitiam decorandam donauit.

Cardinalis Baronius tom. 2. Annal. sub anno 261. num. 90. & seqq. suspicatur, Birrum Augustinianum idem fuisse cum amictu illo, quo nunc etiam Episcopi, & clerici canonici multis in locis vtuntur, quod almutiam, siue mozzettam nuncupamus. Hunc enim amictum in vsu apud regulares canonicos fuisse non solum constitutiones pro generali totius Canonici Ordinis reformatione à Benedicto XII. editæ in cap. de forma & honestate habitus & vestimentorum, sed multorum etiam collegiorum vsus antiquissimus in Hispanijs, Gallijs, Italia, & alijs in locis ostendit. & canonici Congregationis nostræ Lateranensis, ante annos circiter 25. almutijs in Ecclesijs cum diuinis intererant, semper vt consueuerant, & ego tunc temporis, cū necdum sacerdos existerem, tali habitu in choro vtebar; Nec satis adhuc exploratam habere potui causam legitimam, ob quam illarum vsus ad solos Prælatos ex omnibus canonicis nunc restringatur. Ab hac sententia non multum distare videtur Coriolanus in defensorio cap. 7. ad tertium argumentum, cum ait, Birrum secundum famosiores Vocabulistas, & Decretistas esse caputium illud intus foderatum (verbis illius vror) pendens à collo per humeros ad brachia, quasi per cubitum. quo adhuc in Ecclesijs Cathedralibus canonici saculares vtuntur. etsi non satis explicet, an illud caputium sit almutia, an cappa, an cappuccium de pellibus, quas forcaturas vocant. Hac Baronij sententia nonnullis satis plausibilis videtur. Sed esto sub nomine Birrorum etiam ipse almutiæ quadantenus comprehendantur, non est tamen hoc istius nominis propriû, & solum, & adæquatû significatû.

Quo circa resolutè dicendum est, birros olim maxime circa tempora B. Augustini non fuisse

III.

se bir-

id manibus
tueris mo-
Ordinem in-
e coniectura
bnixa est, in-
conteramus.
ro. & contra
ntor pag. 109.
is Canonici
acta, no he-
no agebatur,
Ordine per
gulam scrip-
h illi diuersi
stuntis, cur
t Concilio
nunt vita cle-
ratione e-
Dices, at li-
prios, non
deo, Regula
tur tanquam
anonici pas-
causam vo-
anonica: sed
primum, &
no tertius in
y, sufficit ad
stino institu-
actus ab Or-
ncilio Aquil-
o in hoc verû
cil. um dictæ
ns concilij-
nam ex dictis
ibus collectis,
exactè in ipsi
abetur in Re-
osa Regula re-
gendis Cano-
portauit. Quod
illorum tem-
um cap. 10. &
enter ex alte-
15.

MVM
rum Ca-
ustino in-
bitus, &
us est,
quid

174

se birreta, n. c. rubra capitis tegumenta, n. c. solas
almutias nomine birrorum comprehensas, sed ves-
tes amplas & longas fuisse, quæ totum corpus ita
contegerent, vt etiam caput possent operire, quæ
que pilorum nostrorum, & capparum officio tunc
temporis fungerentur, & non solum apud Episco-
pos, & clericos, verum etiam apud monachos, im-
mo & laicos siue nobiles, siue ignobiles, siue Chris-
tianos, siue etiam Paganos in vsu essent. Hanc verò
ipsissimam fuisse huius nominis acceptionem,
& significationem pluribus antiquorum, & quo-
ad hoc probatæ satis fidei Autorum testimonijs
statim adducendæ constat. Horum Primus est
Ioannes Cassianus lib. 1. de Institutis renouantijs
cap. 7. Vbi de habitu religiosorum primitiue Ec-
clesiæ in Egypto degentium verba faciens inquit:
*si hoc ang. si palli, tam amictu humilitatem, quam
vilitatem precij. non pendimus, sedantes, colla perierit
que humeros tegunt, quod maiores tam nostros, quam
plurimum nuncupatur eloquis, & ita planctuarum ut qui
birrarum pretia simul ambit, onenque declinat. Hinc
habemus primò, apud veteres eundem fuisse vsum
birrorum, & planctuarum, planctua verò cappam
longam significat & amplam, 2. habes, birros an-
tiquorum velles non solum vulgares, sed etiam
pretiosas extitisse. Secundus, est Clemens Alexand.
lib. 2. Pedagogia c. 4. vbi inquit: *Clamys, que dicitur
ephebe, aut birrus, quia corpus complectitur.* Tertius,
est Pontius Diaconus, qui vitam B. Cypriani
scribens ait: *in agrum sexti perditus est. & ibi si ha-
cerno birro expositus, & genua in terram stetit.* Porro
lacernum, siue lacernam non breuem amictum
est, qualis est, quem almutiam vocamus, sed longam
v. s. in amplam & fluentem, habes ex Cice-
rone in Scipio Philippica, Sidoro lib. 19. c. 24.
Suetonio in Claudio c. 6. & in Augusto c. 40. Plin.
lib. 18. c. 25. Aulo Gellio lib. 13. c. 20. & ex Iuuenali
Satyra 9. vbi notat, lacernam vestem fuisse, quæ
togæ superaddebatur: ad aeris iniuriam repellend-
dam. Quartus est canon. 11. Concilij Gangrensis re-
larus in c. si quis virorum 30. diu quo damnantur
hæretici Eustathiani, & illorum Sectarij, qui puta-
bant proposito, id est sanctæ continentie conuenire,
vt pallio vterentur, tanquam ex eo iustitiam
habitu, & reprehendebant, vel iudicabant eos,
qui cum reuerentia birris utebantur, & alia veste
communij, quæ in vsu erat. Ex quo canone pariter
habes, birrum tempore illius Concilij vestem com-
munem fuisse, quæ passim in vsu erat, sicut palli-
um. Quintus est Celsus Odiginus, qui lib. 6. antiquo-
rum lectionum ita scribit: *Birrum fuisse Romanorum
vestem Græci scribunt, & improbat lib. 4. Martianus,
birrus inquit, & tunica non uen vestis habent. Memini
enim vocari Seruum Grammatum in decimo. Bædrom
sed non expliat eam.* Hinc etiam habes, nomen birri
ex Latinis ad Græcos profectum, non ex Græcis
ad Latinos derivatum. Habes etiam birrum vestem
fuisse tum Paganis, tum Christianis communem.
Sextus est Flavius Vopiscus in Carino, ad librum*

Suetonij additus, qui Gallorum Atrebatensium
prodigaliter & luxum exaggerans, quod birros
pretiosos comitis, & scencis donarent: *Donati inquit,
inquit, b. atrebat. n. hinc birri per uis, birri canis, hinc
Septimus Gregorius Turonensis lib. 2. Historie
Francorum cap. 4. vbi de Sancto Brixio, siue Brixio
inquit. quod prunas ardentem in suo birro
portauit per ciuitatem ad suam innocentiam
demonstrandam. Octauus est Codex Theodosianus
lib. 14. l. 2. sub titulo de Vestibus oloeris, siue
olofleris, vbi ait: *verus sine unquam (quomodo
tamen Dominus iuravit) dicitur in hinc non tenet) aut
birro ut per uis in, aut in hinc. Vbi vides, eundem
ferè apud veteres etiam Paganos birrorum, & eu-
cullarum vsum extitisse. Non ob hoc tamen Theodo-
sium paganum fuisse affirmauerim. Nomen est Vin-
centius Beluacensis, qui in speculo historiali lib.
23. c. 4. de S. Deicola scribit: *Birrum sum, quem Gre-
ci amphibalum vocant. & ponere voluit, respicit ad gra-
tia. Porro nulli dubium est, indumentum quod
Græci amphibalum vocant, idem esse c. eo quod
nos pallium, siue cappam nuncupamus. Decimus
est Ioannes Diaconus, qui lib. 4. Historie Longo-
bardorum, c. 6. de Longobardis ita scribit: *Longo-
barde super equos equantibus rebibus birros mittebant,
sed de Romanorum consuetudine traxerant. Ex quibus
omnibus apparet, birrum apud veteres non fuisse
pileum, aut aliud capitis tegumentum, quod bir-
retum vocamus, sed genus vestis exterae ample,
& longa, ac fluentis, quæ non solum Episcopis, vel cle-
ricis, sed monachis, laicis, nobilibus, vulgares, liberi, ac
serui, Christiani, & pagani promiscue utebantur.****

Vnus verò formæ istud indumentum esse nō
est facile iudicare: nam vel de omnibus birris
generaliter, & vniuersaliter sermo est: vel solum
de birris ecclesiasticorum, quales clericorum canoni-
corum Augustinianorum erant, etiam si de omni-
bus generaliter sit sermo, fateor me certam, ac de-
terminatam formam antiquorum birrorum apud
nullum probatum. Autorem hæcenus deprehendi:
hoc tamen certum, & constans, illas talis for-
mæ extitisse, quæ non solum ad humeros, & totum
corpus, verum etiam ad caput tegendum, si opus
foret, & ad iniurias aeris arcendas apta esset. Vnde
mihi probabile, ac certum est, antiquos birros vel
eucullatos fuisse, vel caputatos. Id enim deducit-
ur primò ex ipso nomine birri, à quo nulli dubi-
um, nomen birreti deductum, quo homines capita
contegunt. Secundò, quia ex Codice Theodosiano
habemus, vsum birrorum, & eucullarum eun-
dem ferè extitisse, euculle verò capiti tegendo in-
seruiebant: atque ita necessario etiam dicere de-
bent, qui pro eodem accipiunt birrum, & almutiam.
Nam almutiam, siue almutium olim in vsu ad ca-
put tegendum fuisse, probat Molanus lib. 3. de ca-
nonicis c. 7. si autem de birris clericorum, & Episc-
porum in specie loquamur, distinctione vtendum
est: Nam vel loquimur de birris, quos illi fere-
bant super vestibus lineis in Ecclesijs, cum diuina

officij

officij celeberrimis aderant, vel de
tra claustra incedentes per ciuitates
ca gestabant: neque enim credendum
sola tunica linea, siue aliqua superior
& talari per ciuitates incesisse, id. n.
tatem, & grauitate minimè decuisse
Synodus c. 18. & Zacch. Papa in syn-
& Leo IV. & alij relati à Gratiano, 2.
omnibus clericis, præsertim verò Episc-
patoribus, interdixerunt. Quorum
ipso Augustino posteriores sint, ostendit
in Ecclesia Dei semper custoditum,
sacerdotes sine decenti habitu, &
longa, & talari, quam stolam, siue ca-
d. loco vocat, in publicum non prod-
dem si de birris Ecclesiasticis, siue q-
Ecclesijs vsus erat, loquamur, prob-
rim, eos illius formæ, plus minus e-
nunc sunt, vel quales olim erant cap-
ci tum regulares, tum secularis in E-
bant, ac nunc etiam gerunt, vel claus-
teriori aperta. Mos enim erat olim
vt clericis etiam secularis cappas à
aperatas, & nigras deferret à celo om-
rum vsque ad festum Paschæ Refu-
clusus, quod præsertim Romæ seru-
clesia Lateranensi, & D. Petri, & S. G-
salem, & ab omnibus clericis camer-
latis Curie Romanæ: quæ ob causam
nium Sanctorum vocabatur festum
tradit Augustinus nosse Ticinensi
cio. p. 4. præfa. 29. aut fortasse conce-
nio illos talis formæ extitisse, qualem
almutiam, quas Episcopi, & etiam ne-
nici, tum seculares, tum regulares in-
runt licet probabilis sit, almutias lo-
tus, quam olim mafortem vocabat,
solum successe, quod multipliciter
Primò ex forma illius habitus
scripta lib. 1. de institutis renouant
omnino eadem cum forma almutiæ
ait enim mafortem fuisse breues, &
solum, quo solum collis, & humero
Seruus in 1. Anecdum dicit, illum re-
nis vocatum, quia sub gula à parte an-
tur, & post tergum reieciatur, quo-
optime quadrare nullus non videt. S-
videamus, in more positum fuisse
vt eius modi palliolum tum monachi-
tum etiam Episcopi vterentur. Qua-
de S. Germano Parisiensi Episcopo
tius Fortunatus, quod Clodouizus
rum, cum ad illum visendum accessit
palliolum allambit, et si diuinare lice-
sis acceptum, vt licet nō omnes Epi-
laribus assumpti tunica linea vtantur
almutia vt consueuerint, quod almu-
cullaris habitus clericorum, sed eor-
rum, tum monachorum, sicut è e-

Lib. 1.

officijs celebrandis aderant, vel de birris, quos extra claustra incedentes per ciuitates, & loca publica gestabant: neque enim credendum est, illos cum sola tunica lineæ, sine aliqua superiori veste longa, & talari per ciuitates incedisse, id, illorum dignitatem, & grauitatem minimè decuisset, quod, & sexta Synodus c. 18. & Zach. Papa in synodo Romana, & Leo IV. & alij relati à Gratiano. 21. q. 4. expressè omnibus clericis, præsertim verò Episcopis, & sacerdotibus, interdixerunt. Quorum canones licet ipso Augustino posteriores sint, ostendunt tamen, in Ecclesia Dei semper custoditum, vt Episcopi, & sacerdotes sine decenti habitu, & superiori veste longa, & talari, quam stolam, siue cappam glos. in d. loco vocat, in publicum non prodirent. Et quidem si de birris Ecclesiasticis, siue quorum in solis Ecclesijs vsus erat, loquamur, probabile crediderim, eos illius formæ, plus minus extitisse, cuius nunc sunt, vel quales olim erant cappæ, quas clerici tum regulares, tum seculares in Ecclesijs gestabant, ac nunc etiam gerunt, vel clausæ, vel à parte anteriori apertæ. Mos enim erat olim in Ecclesia, vt clerici etiam seculares cappas à parte anteriori apertas, & nigras deferret à festo omnium Sanctorum vsque ad festum Paschæ Resurrectionis exclusæ, quod præsertim Romæ seruabatur in Ecclesia Lateranensi, & D. Petri, & S. Crucis in Ierusalem, & ab omnibus Clericis cameralibus, & Prælati Curie Romanæ: quæ ob causam festum Omnium Sanctorum vocabatur festum capparum, vt tradit Augustinus noster Ticinensis in Dilucidatio. p. 1. præfa. 29. aut fortasse concedi posset Baronio, illos talis formæ extitisse, qualem nunc habent almutiæ, quas Episcopi, & etiam nonnulli Canonici, tum seculares, tum regulares in Choro deferunt licet probabilis sit, almutiæ loco illius habitus, quam olim maiortem vocabant, seu breue palliolum successisse, quod multipliciter suaderi videtur. Primum ex forma illius habitus à Cassiano descripta lib. 1. de institutis renunciantium c. 7. quæ omnino eadem cum forma almutiæ fuisse videtur: ait enim maiortem fuisse breue, & angustum palliolum, quo solum collis, & humeros tegebant. & Seruius in 1. Aneidum dicit, illum recinum à Latinis vocatum, quia sub gula à parte anteriori ligabatur, & post tergum rejiciebatur, quod in almutium optime quadrare nullus non videt. Secundo, quod videamus, in more positum fuisse apud veteres, vt eiusmodi palliolum tum monachi, tum clerici, tum etiam Episcopi vterentur. Quam ob causam de S. Germano Parisiensi Episcopo scribit Venantius Fortunatus, quod Clodouus Rex Francorum, cum ad illum visendum accessisset, viri sancti palliolum allambit. et si diuinare liceat, hinc fortassis acceptum, vt licet non omnes Episcopi ex regularibus assumpti tunica lineæ vtantur, omnes tamè almutia vt consueverint, quod almutia non sit peculiaris habitus clericorum, sed eòs tum clericorum, tum monachorum, sicut è contrario vsus

Lib. 1.

F.

con-

birrorum monachis quandoque fuit interdictus, vt colligitur non solum ex Cassiano loco citato, sed ex Isidoro in sua Regula monastica.

Denum si quaratur forma birrorum, quos antiqui clerici Augustiniani extra claustra deferrebant, Augustinus Ticinensis non vulgaris cruditiois auctor loco proxime citato cõten dit, eandem formam illos habuisse, quam nunc habet cappæ, quibus nonnulli canonici regulares, ac inter eos Lateranenses vtuntur, quam opinionem sicut pro certa non vendito, ita nec detrecto. Hoc mihi certissimum, vsus capparum iuxta formam, quæ nunc Lateranenses vtuntur, antiquissimè esse, nec Canonicos Lateranenses eiusmodi formam à Carthusianis, vel à Fratibus Ordinis S. Domini mutasse: quin potius fratres S. Domini, & Carthusianos à Canonicis regularibus desumpsisse. Et quod illarum vsus vetustissimus sit, colligitur ex Io. And. in Clem. 1. in verb. habitus de electione, & ex picturis vetustissimis antiquorum canonicorũ, quas idem Ticinensis fatetur se vidisse Papæ in templo D. Petri in Cælo aureo, & Luæ in Ecclesia S. Frigidiani, antequam illi canonici reformatione Frigidianam suscipientes nostræ Congregationi essent vñiti. Quod etiam fratres Ordinis S. Domini à canonicis regularibus eiusmodi habitum acceperint, facile suadet, quia illi ex canonicis regularibus, non ab illis canonici regulares ortũ habuerunt. Ac tandem, quod Carthusiam eiusmodi formam habitus à Canonicis regularibus, potius quam canonici regulares ab illis acceperint, præter rationem proxime dictam, nimirum quia illi etiã ex canonicis regularibus ortum habuerunt, colligitur ex eodem Io. And. in c. innotuit de elect. vbi expressè dicit, Canonicos regulares similes fuisse Carthusiensibus, quoad formam cappæ, sub qua tunicam lineam deferrebant. loquebatur autem Io. And. non de canonicis in monasterio Frigidiano reformatis, quippe qui reformationem illam multis annis antecessit. sed de antiquis illis canonicis regularibus, qui passim in Gallijs, Italia, & in Anglia degebant: nam & textus illius c. innotuit, de canonicis Anglicanis loquitur, qui cū Carthusianis antiquiores essent, non potuerunt formam habitus ab illis accepisse. Illorum omnium birrorum, & illorum formæ sub nomine almutiorum, vel capparum meminit Benedictus XII. in reformatione generali canonici Ordinis c. de forma, & honestate habitus, & vestimentorum.

Quod atinet ad materiam birrorum, videntur veteres sensisse, birrorum materiam lancam, sed vilem, & asperam fuisse. & sanè Birrus apud Seuerum Sulpitium Dialogo 1. pro Endromide hirta, & villosa accipitur, qua viles homines utebantur, & Aufonius Drepario scribens ait.

Nobilis burrisiungatur purpura birra.

Papæ quoque birrum amphibalum villosum esse dixit, & cum esset habitus quo serui, & viles persone utebantur, conueniens est, vt ex vili materia

VI.

VII.

174

conflaret, idque praefertim, si idem erat birrus, & laeerna: Etenim laeernam ex crassa & vili materia confectam, illi versus Iuuenalis satyra nona indicant.

*Pingues aliquando laeernas
Mammata toge, duri, et aspig, caloris,
Et male percipias textorū pelline Galli.*

Verum quemadmodum non eadem erat omnium illorum conditio, qui birris utebantur, sed erant alij nobiles, ac diuites, alij plebei, & pauperes: ita non eadem omnium birrorum erat materia, sed erant alij lanci viles, & asperi, alij verò ferici, nobiles, & nitidi, alij etiam medioeris pretij. Constat id praefertim ex verbis Flauij Vopisici supra allegatis, in quibus birrorum Attrebatensium meminit, quos preciosos Comiciis donauerant. Et testimonio Cassiani allegato scribentis, antiquos monachos a fortibus vsos, ad birrorum pretia simul, & ambitionem declinandam: sed maximè omnium constat ex D. P. Augustino serm. 2. de Communi vita clericorum, vbi inter vestes pretiosas numerat birrum: *Nolo (inquit) ista offerat sanctitas vestis, quibus quasi ego solus decentius utar, offeratur mihi v. g. birrum pretiosum, forte decet Episcopum, quamuis non deceat Augustinum, id est hominem pauperem, de pauperibus narium, & infra talem debere habere vestem, qualemi possim, si non habuerit, fratri meo dare.* Sentit ergo Augustinus, suo tempore fuisse in vsu birros preciosos, & birros medioeris valoris, quemadmodum erant etiam infimi.

VIII. **D**E birrorum colore Festus scribit: *Birrum dicebant antiqui, quod nunc dicimus rusum.* Quae sententia placuit Erasmo, qui putauit, birrum dici à voce graeca pyrron, quasi igneam, vel flammicam. Conscierunt nonnulli ex Catholicis, inter quos Eusebius Corradus nosser. Sed decipiuntur, quia birrus, siue birrum nomen graecum non est, neque ex graeco deductum, vt Suidas, & Caius Rodiginus supra notatus animaduertunt: imò potius ex Latinis ad Graecos profectum. Vnde nõ debet scribi cū y, sed cum i, & licet apud antiquos fortasse magis essent in vsu birri flammei, vel rubri coloris, praefertim apud Gallos, vel Germanos, qui etiam nunc frequentius eodem colore in suis vestimentis vti consueverunt: erant tamen alterius etiam coloris, & D. Gregorius in Registro lib. 7. epist. 5. meminit cuiusdam Christiani, qui de sacro fonte susceptus, birro albo indutus fuit. Et quicquid esset de birris laicorum, tamen birri clericorum, maximè Augustinianorum, mea opinione, rubri non erant, quia si tunc rubeas vestes detulissent, nunc etiam deserrent, sicut deserunt tunicam lineam, neque fuisset illis color rubeus in vestibus interdictus, quem tamen ferè solum, alijs omnibus concessus, Benedictus XII. interdixit: exceptis tamen illis, qui S. Theologiam, vel Ius Canonicum in studio Parisiensi publice profiterentur.

IX. **Q**uod spectat ad personas quae birris utebantur, quamquam illorum vsus iam apud mul-

ros aboleuerit, & à sallis Episcopis, & clericis retentus fuisse videatur, tamen certum est, apud antiquos, non solum Episcopos, & clericos, sed fortasse etiam monachos, & laicos, siue nobiles, siue ignobiles, siue Christianos, siue etiam Paganos, vsu birrorum habuisse. Et quidem antiquos Episcopos birris vsos, constat non solum ex dicto serm. 2. Augustini de communi vita clericorum, sed etiam ex martyrio D. Cypriani, ac etiam ex vitis Sanctorum Athanasij Alexandrini per Palladium in Lausiaca cap. 51. & Britij, siue Brixij Turonensis per Gregorium Turonen. lib. 2. Historiz Francorum cap. 1. descriptis.

Demum circa tempus vtendi eisdem birris hoc solum dicendum videtur, laicos pro libito in omnino loco, & quouis tempore birris vti consueuisse: sicut & modò pallijs, vel cappis vtuntur: Clericos verò birris Ecclesiasticis solum in Ecclesijs, & inter diuina celebranda, vsos: alijs verò in foro, & alijs locis vsos, cum claustra exire oportuisset, quemadmodum & nunc faciunt.

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM.

De tunica lineae Clericorum Canoniorum cum D. Augustino in Monasterio degentium.

ALterum vestimenti genus clericorum canonicorum, cum Augustino in monasterijs commorantium, erat tunica lineae, de qua breuiter videndum, quodnam vestimenti generis illa esset, quae illius forma, quae personae, quo tempore & loco lineis tunicis uterentur. Quodnam indumenti genus esset tunica lineae, cuius Beatus Augustinus meminit, cum ait: *Nemo det birrum, vel lineam tunicam, nisi in commune.* Cortolanus cap. 5. ad 3. in omne latus se vertit vt suadeat, non fuisse vestem lineam, quam nunc canonici regulares Lateranenses gestant, rochetum nuncupatam, sed illam, quam sacerdotes, vel alij clerici in sacris peragendis deserunt, quae coeta, siue superpelliceum dicitur. Verum tunica lineae, cuius ibi Diuus Augustinus meminit non erat vestis sacra ex sacristia accepta, vel in sacristia seruari solita, sicut coeta & superpellicea, accipiuntur, ac seruantur, sed vestis communis vsualis, quae ex communi vestuario omnibus dabatur, & omni tempore ferrebat, quod negare nihil aliud est, nisi negare principia, & veritatem textus Diui Augustini, quae supponenda est, non in discrimen reuocanda: neque recentiores hoc negare audent, praefertim Marquez capite 7. §. 6. in principio. Pro istius itaque primi dubij resolutione duo resolu-

lute

lute dicenda sunt. Primò tunicam vestimentum clericorum Augustinianorum stantiam, eandem fuisse, cum illa, quae iam clerici canonici multarum Conciliorum in primis Lateranenses deserunt, Romana, siue rochetum vulgo nunc hanc vestem eandem essentialiter esse scilicet clericorum canonicorum, ab Augustino Quae assertio post longam concertationem canonicos Lateranenses, & monachos decreto inappellabili Summi Pontificis probata, quod habetur const. 95. idem Pontificis, per quam constitutum est, definitiuam iudicialiter de canonicos regulares Congregationis esse de illis veris antiquis clericis, à seu verius à sanctissimis Apostolis in eorum identitas cum dictis antiquis claritate habitus fuit deducta, qui habitus, quam sub cappa deserunt, vt Clem. de electione in verbo habitus cause cum allegationibus hinc inde, & relationibus trium Illustrissimorum Cardinalium, & sententia definitiuam liario Canonicorum regularium L. pag. 509. vsque ad 533. & in libro 2. in eadem causa edito Cremonae, a tium Comitem anno Domini 1567. que de habitu canonicorum regularium eruditissimum Zacharias Ferrerius S. grae Doctor, & Iurisconsultus suo testimonio, quem habes cum predicto 436. & seq.

II. **S**ecundò dicendum videtur, etsi canonici Lateranenses in publicis praesentibus, & in sacris peragendis tunicae lineae, superpelliceum, siue coeta superinducunt, tamen erga diuinam reuerentiam, nihil aliud quam lineam vsualem rochetum esse verum & proprium habitum clericorum, & eiusdem naturae cum superpelliceo, & eius aequivalentem, ita vt tunc cum sola tunica cum superpelliceo addito dicantur, & proprie in habitu clericali. Hanc vestem definitiuè pariter Romani Pontificis XII. in dicta Bulla Reformationis canonicorum regularium in cap. de fortitate habitus, vbi pro tunica lineae, quae sententialem, & proprium habitum clericorum, & in illis lineis accipit superpelliceum, rochetum, seu camiliam Romanam, & Pius IV. in eadem sententia in causa praecedentiae inter canonicos, & monachos Cassinenses, in illius vestis lineae, clerici alique habitus incidentes, verborum sensus verus, & legitimus esse Lateranenses remanentes in veste lineae rochetum, sine superpelliceo addere in habitu clericali, & sic incidentes